

*Doc. dr Emir ĆOROVIĆ,
Departman za pravne nauke
Državni univerzitet u
Novom Pazaru*

*Pregledni članak
UDK: 343.133(497.11)
Primljeno: 20. mart 2015. god.*

POSTUPAK PO PRIVATNOJ TUŽBI PREMA ZAKONIKU O KRIVIČNOM POSTUPKU SRBIJE IZ 2011. GODINE

Posmatrano formalo-pravno, postupak po privatnoj tužbi ne predstavlja posebnu vrstu krivičnog postupka prema srpskom Zakoniku o krivičnom postupku (ZKP). Naime, privatna tužba predstavlja vrstu optužbe (čl. 2. tač. 10. ZKP) koju u krivičnom postupku vrši privatni tužilac za krivična dela koja se po krivičnom zakonu gone ex privato (čl. 5. st. 1. ZKP). Pri tome, privatni tužilac se kao ovlašćeni tužilac može javiti kako u redovnom, tako i u skraćenom krivičnom postupku, s tim da će potonja krivičnoprocesna forma biti znatno zastupljenija u praksi, iz razloga što je ZKP predvideo da se skraćeni krivični postupak vodi za krivična dela za koja je propisana novčana kazna ili zatvor do osam godina (čl. 495. st. 1), a većina krivičnih dela koja se gone po privatnoj tužbi potpadaju pod navedeni „kazneni okvir“. Drugačije rečeno, privatni tužilac će se veoma retko sretati u redovnom krivičnom postupku.

Međutim, privatna tužba kao oblik optužbe delom modifikuje kako redovni, tako i skraćeni krivični postupak. Imajući u vidu da je ZKP predvideo tužilačku istragu, privatni tužilac se ne može javiti u toj fazi redovnog krivičnog postupka. Zato se načelno može postaviti pitanje da li je opravdano s obzirom na postojeću koncepciju redovnog krivičnog postupka da privatni tužilac i dalje obituje kao ovlašćeni tužilac u tom tipu postupka.

Osobenost skraćenog krivičnog postupka po privatnoj tužbi, u odnosu na isti taj postupak kada se vodi po optužnom predlogu javnog ili supsidijarnog tužioca, manifestuje se u tome što ZKP propisuje mogućnost da se stranke (privatni tužilac i okrivljeni) upute na postupak medijacije, što bi trebalo da rezultira povlačenjem privatne tužbe (čl. 505. st. 1. i 2) Ta mogućnost je opravdana s obzirom da je privatna tužba zasnovana na principu dispozitivnosti (neoficijelnosti), kao i s obzirom na to da je reč o krivičnim delima kod kojih je izraženija povreda privatnog interesa. Ipak, novi Zakon o posredovanju u rešavanju sporova koji je stupio na snagu 01.01.2015. godine, u čl. 3. st. 4. postupak posredovanja u krivičnim stvarima vezuje samo za imovinskopравни zahtev i zahtev za naknadu štete (iako je naknada štete vrsta imovinskopравnog zahteva).

Imajući u vidu navedeno, u radu ćemo se detaljno osvrnuti na „postupak po privatnoj tužbi“, odnosno na uticaj privatnog tužioca i privatne tužbe na konturu redovnog i skraćenog postupka, te ćemo u tom smislu dati i izvesne predloge de lege ferenda.

Ključne reči: privatna tužba, privatni tužilac, krivični postupak.

1. Uvod

Zakonik o krivičnom postupku Srbije (u daljem tekstu: ZKP)¹ formalno-pravno posmatrano ne uređuje postupak po privatnoj tužbi kao poseban krivični postupak.² Privatna tužba je vrsta optužbe (čl. 2. st. 1. tač. 10. ZKP) u krivičnom postupku koju u redovnom (izuzetno) i skraćenom krivičnom postupku vrši privatni tužilac (čl. 2. st. 1. tač. 7. ZKP; čl. 5. st. 1. ZKP). Međutim, njeno obitovanje kako u redovnom, tako i u skraćenom krivičnom postupku, modifikuje ove procesne forme, što nas je navelo da posvetimo pažnju ovom krivičnoprocesnom institutu.

1 Službeni glasnik Republike Srbije, br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 i 55/2014.

2 Krivično procesni zakoni nekih država predviđaju postupak po privatnoj tužbi kao poseban postupak. Tako, ZKP Hrvatske (Narodne novine, br. 152/08, 76/09, 80/11, 91/12 – Odluka i Rješenje USRH, 143/12, 56/13, 145/13 i 152/14) u trećem delu koji nosi naziv „Posebni postupci“, sadrži posebnu celinu, glavu XXV, koja nosi naziv „Posebnosti kaznenog postupka po privatnoj tužbi“. Preuzeto sa: <http://www.propisi.hr/print.php?id=8789> (pristup: 01.05.2015.). ZKP Nemačke u Knjizi petoj, koja se odnosi na učešće oštećenog u postupku, u odeljku I koji nosi naziv „Privatna tužba“, od § 374-394 reguliše i postupak po ovom optužnom aktu. Videti: Zakon o krivičnom postupku Savezne Republike Nemačke. Prevod: Emina Avdić, Sarajevo, University Press – Magistrat, 2011.

2. O privatnom tužiocu i privatnoj tužbi

2.1. Pojam privatne tužbe

Imajući u vidu odredbe našeg ZKP-a, *privatna tužba bi se mogla odrediti kao vrsta optužbe koju u krivičnom postupku podnosi privatni tužilac, kao jedan od zakonom ovlašćenih tužilaca u krivičnom postupku, protiv okrivljenog, zbog postojanja opravdane sumnje da je to lice učinilo krivično delo koje se po krivičnom zakonu goni po privatnoj tužbi.*

Iz ovoga se mogu uočiti sledeća obeležja privatne tužbe: 1) privatna tužba je vrsta optužbe (čl. 2. st. 1. tač. 10. ZKP); 2) za krivična dela koja se gone po privatnoj tužbi, ovlašćeni tužilac je privatni tužilac (čl. 5. st. 1. ZKP); 3) privatni tužilac je jedan od ovlašćenih tužilaca u krivičnom postupku (čl. 2. st. 1. tač. 5. ZKP-a); 4) privatna tužba se podnosi protiv određenog lica, tj. protiv okrivljenog;³ 5) materijalni uslov za podnošenje privatne tužbe je opravdana sumnja (čl. 331. st. 6. u vezi st. 1. ZKP, čl. 499. st. 1. ZKP), a taj pojam treba shvatiti u smislu odredbe čl. 2. st. 1. tač. 19. ZKP kao „skup činjenica koje neposredno potkrepljuju osnovanu sumnju i opravdavaju podizanje optužbe“; 6) materijalnim propisom, tj. krivičnim zakonom (osnovnim ili sporednim) se kod konkretnih inkriminacija određuje da li se krivično delo goni po javnoj ili privatnoj tužbi, tako što se potonji oblik optužbe izričito naglašava.

2.2. Opravdanje privatne tužbe

Kada se u krivičnoprocesnoj literaturi raspravlja *ratio* postojanja privatne tužbe, odnosno krivičnih dela koja se gone *eh privato*, navodi se da je reč o krivičnim delima čijim izvršenjem se pretežno ili isključivo pogada (povređuje ili ugrožava), neki uži interes, pre svega interes neposredno oštećenog lica,⁴ tako da su u pitanju manje značajna krivična dela kod kojih je bitno subjektivno osećanje oštećenog.⁵ Ističe se i da bi, eventualno, gonjenje

3 U užem smislu okrivljeni je lice protiv koga je podneta privatna tužba koja nije potvrđena u redovnom postupku, odnosno povodom koje nije određen glavni pretres u skraćenom postupku (čl. 2. st. 1. tač. 2. ZKP). Kada privatna tužba bude potvrđena u redovnom, odnosno kada glavni pretres bude određen u skraćenom postupku, koristi se naziv optuženi (čl. 2. st. 1. tač. 3. ZKP). Međutim, pojam okrivljeni u širem smislu obuhvata oba prethodna pojma, pa čak i pojmove osumnjičenog i osuđenog (čl. 2. st. 1. tač. 2. ZKP).

4 Videti: Radulović, D., Krivično procesno pravo, Podgorica, Pravni fakultet Univerziteta Crne Gore, 2009, str. 120; Škulić, M., Krivično procesno pravo, Beograd, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 2011 str. 125; Đurđić, V., Krivično procesno pravo, Opšti deo, Niš, Centar za publikacije Pravnog fakulteta Univerziteta u Nišu, 2014, str. 173.

5 Bejatović, S., Krivično procesno pravo, Beograd, Službeni glasnik, 2014, str. 172.

takvih krivičnih dela po službenoj dužnosti oštećenim licima nekada nanosilo više štete nego samo delo koje je izvršeno.⁶

Izneta arumentacija povodom opravdanja privatne tužbe svakako stoji, što najbolje ilustruju pojedina krivična dela koja se gone na ovaj način. Tako, na primer, krivičnim delima protiv časti i ugleda se (pre svega mislimo na uvredu iz čl. 170. Krivičnog zakonika – u daljem tekstu: KZ⁷ – i iznošenje ličnih i porodičnih prilika iz čl. 172. KZ) isključivo pogađaju individualni interesi oštećenih (eventualno još nekog lica). S obzirom da od volje oštećenog zavisi da li će preduzeti krivično gonjenje ili ne, zaista je veoma bitan njegov subjektivni osećaj povodom učinjenog dela. Naime, ukoliko oštećeni ignoriše sadržinu uvrede koja mu je upućena, on verovatno neće pokrenuti postupak; u suprotnom, ukoliko oseća da su njegova čast i ugled povređeni, iniciraće krivični postupak podnošenjem privatne tužbe. Međutim, oštećeni može proceniti, bez obzira na svoj „subjektivni doživljaj dela“, da mu nije u interesu da vodi krivični postupak, jer isti po njega može proizvesti veću štetu, kao, na primer, u slučaju postupka povodom iznošenja ličnih i porodičnih prilika, gde sama činjenica vođenja krivičnog postupka daje veću verovatnoću da se šira javnost upozna sa nečim što može „naškoditi njegovoj časti ili ugledu“.

Okolnost da se nekim krivičnim delom isključivo ili pretežno pogađa privatni interes, ne znači da to krivično delo nije „društveno opasno“. Naprotiv. Ponašanje kojem nedostaje ovaj materijalni supstrat uopšte ne može biti krivično delo, odnosno samo one radnje koje imaju odgovarajući stepen društvene opasnosti zakonodavac propisuje kao krivična dela (društvena opasnost kao materijalna strana predviđenosti u zakonu).⁸ Štaviše, krivična dela kojima se isključivo ili pretežno pogađa neki individualni interes, te se stoga gone po privatnoj tužbi, imaju svoj osnov i u *načelu legitimiteta krivičnopravne zaštite*, koje je propisano u čl. 3. KZ. Naime, u predmetnoj odredbi stoji, između ostalog, da „*zaštita čoveka i drugih osnovnih društvenih vrednosti predstavlja osnov i granice za određivanje krivičnih dela...*“. Prema tome, stavljanjem akcenta na zaštitu čoveka kao osnovu i granicama za određivanje krivičnih dela, srpski zakonodavac je pružio pravni osnov i za propisivanje onih krivičnih dela kojima se isključivo ili pretežno vređaju pojedinačni interesi.

Krivična dela koja se gone *ex privato* ne predstavljaju ni krivična dela malog značaja. Jer, ako je u pitanju delo malog značaja, to znači da krivičnog

6 Grubač, M., Krivično procesno pravo, Uvod i opšti deo, Beograd, Službeni glasnik, 2004, str. 181; Bejatović, S., 2014, str. 172; Đurđić, V., 2014, 173.

7 Službeni glasnik Republike Srbije, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013 i 108/2014.

8 O tome: Stojanović, Z., Komentar Krivičnog zakonika, Beograd, Službeni glasnik, 2012, str. 77-78.

dela nema u smislu odredbe čl. 18. KZ. Brojnim pojedincima, atak na njihova individualna dobra kao što su čast, ugled, telesni integritet,⁹ imovina i sl., ne predstavlja „bagatelni čin“, pa im zato treba omogućiti i da svoja prava ostvaruju kao tužiocu u krivičnom postupku, jer ovakvi slučajevi nisu podobni da budu predmet „javne tužbe“.

Ono što je kriminalno-politički sporno, jeste to što zakonodavac i za neke slučajeve krivičnih dela koja se gone po privatnoj tužbi propisuje izuzetno visoke kaznene raspone. Na primer, kod dva krivična dela koja se gone po privatnoj tužbi u redovnom krivičnom postupku propisan je raspon od dve do deset godina (čl. 204. st. 4.¹⁰ i čl. 208. st. 4. KZ); ili, imajući u vidu da se skraćeni postupak vodi i za krivična dela za koja je propisana kazna zatvora do osam godina (čl. 495. st. 1. ZKP), postoje neka krivična dela, sa tako propisanim maksimumom, koja se po privatnoj tužbi gone u sumarnom postupku (čl. 204. st. 1. KZ). Pitanje koje se postavlja je: *da li je prihvatljivo da se za krivična dela kojima se isključivo ili u pretežnom delu pogadaju pojedinačni (individualni) interesi, propisuju toliko visoki (strogi) kazneni rasponi?* Čini se da odgovor na ovo pitanje nije teško dati, jer je postojeća situacija zaista neprihvatljiva.

Pored iznetih razloga koji opravdavaju postojanje privatne tužbe, smatramo da i *problematika dokazivanja* u nekim situacijama motiviše zakonodavca da propiše ovaj vid krivičnog gonjenja. Ovaj motiv je najupečatljiviji kod krivičnih dela protiv imovine. Naime, u čl. 222. KZ je propisano da se za krivična dela krađe (čl. 203), teške krađe (čl. 204), prevare (čl. 208), neovlašćenog korišćenja tuđeg vozila (čl. 213), zloupotrebe poverenja (čl. 216. st. 1-3) i prikrivanja (čl. 221. KZ) gonjenje preduzima po privatnoj tužbi ako su učinjena prema bračnom drugu, licu sa kojim učinilac živi u trajnoj vanbračnoj zajednici, srodniku po krvi u pravoj liniji, bratu ili sestri, usvojiocu ili usvojeniku ili drugim licima sa kojima učinilac živi u zajedničkom domaćinstvu. Ukoliko bi se u ovim slučajevima krivično gonjenje preduzimalo *eh officio*, postojala bi bojazan da se kao svedoci jave lica koja bi, usled srodničkih odnosa, imala prava da budu oslobođena dužnosti svedočenja, što bi svakako otežalo njihovu dokazivost. S druge strane, u čl. 222. KZ se navode ne samo srodnici, već i lica sa kojima se živi u zajedničkom domaćinstvu. U velikom broju slučajeva bi se kod navedenih krivičnih dela kao preudicijerno pitanje moglo javiti pitanje prava svojine, jer navedena krivična dela mahom

9 I neka krivična dela protiv života i tela se gone po privatnoj tužbi. Takav slučaj je sa lakom telesnom povredom iz čl. 122. st. 1. KZ.

10 U navedenoj odredbi se navode dve kvalifikatorne okolnosti: 1) da je teška krađa izvršena od strane organizovane kriminalne grupe i 2) vrednost ukradenih stvari. Gonjenje po privatnoj tužbi je po logici stvari moguće samo u vezi sa potonjom kvalifikatornom okolnošću.

postoje ukoliko je radnja preduzeta prema tuđoj imovini. Ne treba, s tim u vezi, zaboraviti da naše porodično zakonodavstvo¹¹ operiše sa pojmovima kao što su zajednička imovina supružnika,¹² vanbračnih partnera¹³ i članova porodične zajednice.¹⁴ Zato postoji opasnost da se u navedenim slučajevima krivični postupak „pretvori“ u parnicu u kojoj bi se raspravljala klasična svojinskopravna pitanja, što svakako nije opravdano da bude predmet oficijelnog krivičnog gonjenja.¹⁵

2.3. Načelo dispozicije

U prijašnjem izlaganju je rečeno da u slučaju krivičnih dela koja se gone po privatnoj tužbi, od volje oštećenog (eventualno drugog ovlašćenog lica) zavisi da li će doći do krivičnog postupka. Zato se kaže da je za predmetna krivična dela privatni tužilac *dominus litis*,¹⁶ što nedvosmisleno proizilazi iz odredbe čl. 5. st. 1. ZKP-a u kojoj stoji da je za krivična dela za koja se gone po privatnoj tužbi ovlašćeni tužilac privatni tužilac. Činom podnošenja privatne tužbe započinje krivično gonjenje za predmetna krivična dela u smislu odredbe čl. 5. st. 2. tač. 2. ZKP-a. Imajući u vidu da novi ZKP razlikuje trenutak započinjanja krivičnog gonjenja od trenutka pokretanja krivičnog postupka, potonja pravna situacija, tj. početak krivičnog postupka u vezi sa privatnom tužbom zavisi od toga da li je ista podneta u redovnom, ili skraćenom krivičnom postupku, o čemu će biti reči na odgovarajućim mestima u ovom radu.

S obzirom da podnošenje privatne tužbe počiva na volji oštećenog, ovaj krivičnoprocesni institut predstavlja najkrupnije odstupanje od načela oficijelnosti krivičnog gonjenja u našem pravu.¹⁷ Zato je postupak po privatnoj tužbi sličan građanskom postupku, u kojem je pravilo da stranke svojom voljom utiču na pokretanje i razvoj postupka, što se naziva *načelom dispozicije*.¹⁸ U tom

11 Službeni glasnik Republike Srbije, br. 18/2005, 72/2011 i 6/2015.

12 Čl. 171. st. 1. Porodičnog zakona glasi: „Imovina koju su supružnici stekli radom u toku trajanja zajednice života u braku predstavlja njihovu zajedničku imovinu“.

13 Čl. 191. st. 1. Porodičnog zakona glasi: „Imovina koju su vanbračni partneri stekli radom u toku trajanja zajednice života u vanbračnoj zajednici predstavlja njihovu zajedničku imovinu“.

14 Čl. 195. st. 1. Porodičnog zakona glasi: „Imovina koju su zajedno sa supružnicima, odnosno vanbračnim partnerima stekli radom članovi njihove porodice u toku trajanja zajednice života u porodičnoj zajednici predstavlja njihovu zajedničku imovinu“.

15 Ovdje nećemo ulaziti u problematiku koja se može javiti u vezi sa tumačenjem pojma zajedničko domaćinstvo.

16 Bejatović, S., 2014, str. 172.

17 Grubač, M., 2004, str. 150-151; Bejatović, S., 2014, str. 91.

18 O tome: Jakišić, A., Građansko procesno pravo, Beograd, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 2008, str. 123.

kontekstu se može reći i da je privatna tužba u krivičnom postupku uređena na ovom načelu.¹⁹ Ipak, ima mišljenja da je privatna tužba bazirana na *principu oportuniteta krivičnog gonjenja*,²⁰ s tim da u ovom slučaju privatni tužilac sa stanovišta svog privatnog interesa procenjuje oportunističnost (svrsishodnost, celishodnost) krivičnog gonjenja.²¹ Smatramo da prezentovana shvatanja nisu divergentna, jer oba nastoje da apostrofiraju to da krivično gonjenje zavisi od volje privatnog tužioca, koje će on, naravno, preduzeti onda kada smatra da je to celishodno sa stanovišta njegovih individualnih interesa.

U skladu sa predmetnim načelom, privatni tužilac može, svojom izjavom sudu pred kojim se vodi krivični postupak, odustati od optužbe do završetka glavnog pretresa ili pretresa pred drugostepenim sudom. Izjava o odustanku je neopoziva (čl. 67. u vezi čl. 61. st. 1. ZKP).

2.4. Ko se može javiti kao privatni tužilac

Prema interpretativnim odredbama ZKP-a privatni tužilac je lice koje je podnelo privatnu tužbu zbog krivičnog dela za koje je zakonom propisano krivično gonjenje po privatnoj tužbi (čl. 2. st. 1. tač. 7). U osnovi se kao *privatni tužilac javlja oštećeni*.²² Taj pojam treba shvatiti u smislu odredbe čl. 2. st. 1. tač. 11. ZKP, po kojoj je oštećeni lice čije je lično ili imovinsko pravo krivičnim delom povređeno ili ugroženo. Naravno, u svojstvu oštećenog mogu se javiti kako fizička, tako i pravna lica. Ukoliko je oštećeni maloletnik ili lice koje je potpuno lišeno poslovne sposobnosti, njegov *zakonski zastupnik* je ovlašćen da daje sve izjave i da preduzima sve radnje na koje je po ZKP-u ovlašćen oštećeni, pa u tom smislu i da podnosi privatnu tužbu (čl. 67. u vezi čl. 56. ZKP). Ako je krivičnim delom oštećeno više lica, gonjenje će se preduzeti po privatnoj tužbi bilo kog oštećenog (čl. 67. u vezi čl. 53. st. 5. ZKP).

Materijalnopravni propisi mogu *proširiti krug lica koja se mogu javiti kao privatni tužioci*. Tako, na primer, KZ u čl. 177. st. 2. propisuje da se gonjenje, za slučaj uvrede iz čl. 170. KZ i iznošenja ličnih i porodičnih prilika iz čl. 172. KZ koja su učinjena prema umrlom licu, „preduzima po privatnoj tužbi bračnog

19 Slično navode i drugi naši autori. Videti: Živanović, T., Osnovni problemi Krivičnog i Građanskog procesnog prava (postupka), II Odeljak, Beograd, Izdanje Zadužbine Dragoslava Godevca, 1941, str. 30 (120); Grubač, M., 2004, str. 150; Đurđić, V., 2014, str. 174.

20 Škulić, M., 2011, str. 51; Bejatović, S., 2014, str. 97.

21 Bejatović, S., 2014, str. 97.

22 To proizilazi i iz čl. 65. st. 2. ZKP-a u kojem je propisan rok za podnošenje privatne tužbe, gde je navedeno da isti teče od saznanja oštećenog za određene okolnosti.

druga ili lica koje je sa umrlim živelo u trajnoj vanbračnoj zajednici, srodnika u pravoj liniji, usvojioca, usvojenika, brata ili sestre umrlog lica“.

S tim u vezi, postavlja se pitanje da li bi i tzv. „indirektni“ oštećeni mogao podneti privatnu tužbu, ukoliko to „direktno“ oštećeno lice ne želi?²³ Naime, ova situacija se javlja upravo u vezi sa potonjim krivičnim delima, kada uvređeno lice, ili lice na koje se odnosi ono što je izneto ili proneto „iz ličnog ili porodičnog života... što može naškoditi njegovoj časti ili ugledu“, ne želi da podnese privatnu tužbu. Da li bi, onda, njegovi bližnji, koje takvi postupci takođe mogu da pogode, imali prava da podnesu privatnu tužbu?²⁴ Da konkretizujemo pitanje: da li bi ona lica koja su ovlašćena za podnošenje privatne tužbe za predmetna krivična dela učinjena prema umrlom licu, mogla istu da podnesu i u opisanoj situaciji, kada je to lice živo, ali iz nekih razloga ne želi da uđe u krivični postupak. Logičkim tumačenjem, *argumentum a fortiori (maiore ad minus)*, mogli bi doći do pozitivnog odgovora na to pitanje. Ipak, takvo tumačenje ne smatramo prihvatljivim, odnosno treba poći od toga da ova lica *načelno ne bi imala pravo* da podnesu privatnu tužbu. Jer, ipak, „direktno“ oštećeno lice je u datoj situaciji ocenilo da nije u skladu sa njegovim interesima da podnosi privatnu tužbu, tako da se ni drugima ne može pridati ovo pravo; štaviše, ukoliko bi se tim licima dopustilo da podnesu privatnu tužbu, to bi moglo biti na uštrb „direktno“ oštećenog lica. Međutim, treba biti obazriv kod krivičnog dela iznošenja ličnih i porodičnih prilika, jer se iznošenje ili pronošnje nečeg iz „porodičnog života“ nekog lica može ticati i drugih članova te porodice, kao na primer kada jedno lice iznosi ili pronosi za drugo da mu je supružnik u braku neveran. Ta okolnost ozbiljno može da naruši unutrašnje porodične odnose, tako da bi u ovoj situaciji, smatramo, trebalo i supružniku lica na koje se ovi navodi odnose (eventualno i njihovoj zajedničkoj deci) dopustiti da podnese privatnu tužbu.

Na mesto privatnog tužioca mogu doći njegovi *sukcesori* ukoliko je isti preminuo. Naime, ukoliko je privatni tužilac umro u toku roka za podnošenje privatne tužbe, odnosno u toku postupka, njegov bračni drug, lice sa kojim živi u vanbračnoj ili kakvoj drugoj trajnoj zajednici života, deca, roditelji, usvojenici, usvojitelji, braća, sestre i zakonski zastupnik mogu *u roku od tri meseca posle njegove smrti* podneti privatnu tužbu, odnosno dati izjavu da preuzimaju gonjenje (čl. 67. u vezi čl. 57. st. 1. ZKP). Ovo pravilo će se shodno primeniti i na pravnog sledbenika pravnog lica koje je prestalo da postoji (čl. 67. u vezi čl. 57. st. 2. ZKP).

23 Vasiljević, T., Grubač, M., Komentar Zakonika o krivičnom postupku, Beograd, Službeni glasnik, 2010, str. 126.

24 Ovo pitanje je sporno u sudskoj praksi. Videti: *ibid.*

Privatni tužilac, odnosno zakonski zastupnik privatnog tužioca mogu u krivičnom postupku svoja prava vršiti samostalno ili preko punomoćnika koga angažuju iz reda advokata (čl. 64. st. 1. tač. 3. ZKP-a i čl. 67. u vezi čl. 56. ZKP).

2.5. Rok za podnošenje privatne tužbe

Rok za podnošenje privatne tužbe je propisan u čl. 65. st. 2. ZKP. Prema ovoj odredbi privatna tužba se podnosi u roku *od tri meseca od dana kada je oštećeni saznao za krivično delo i osumnjičenog*.²⁵ S obzirom da ovaj rok počinje da teče od dana *saznanja* za odgovarajuće činjenice, u pitanju je *subjektivni rok*. Pri tome, saznanje privatnog tužioca se mora odnositi na dve okolnosti, *na krivično delo i na osumnjičenog*. Po svojoj prirodi ovaj rok je *prekluzivan*, tako da njegovim protekom privatni tužilac gubi pravo na podnošenje privatne tužbe. ZKP nije predvideo mogućnost povraćaja u pređašnje stanje (*restitutio in integrum*) za slučaj da je privatni tužilac iz opravdanih razloga propustio ovaj rok.²⁶

Od ovog roka treba razlikovati *rok zastarelosti krivičnog gonjenja*. Rokovi zastarelosti krivičnog gonjenja su propisani KZ-om (čl. 103) i isti počinju da teku od dana kada je krivično delo izvršeno. U tom smislu, rok za podnošenje privatne tužbe je procesnopravni i subjektivnog karaktera, jer je predviđen procesnim zakonom i počinje da teče od dana saznanja za pomenute okolnosti, dok je rok zastarelosti materijalnopravnog i objektivnog karaktera, jer je propisan materijalnim zakonom i teče od objektivno date okolnosti, od dana kada je krivično delo izvršeno. Protekom roka za podnošenje privatne tužbe nastupa prekluzija kao procesnopravna sankcija,²⁷ a istekom roka zastarelosti dolazi do gašenja prava države na kažnjavanje (*ius puniendi*).

Da bi sud mogao da postupi po privatnoj tužbi, *oba ova roka moraju biti održana u konkretnom slučaju*. U protivnom, ako protekne rok za podnošenje privatne tužbe ili krivično gonjenje zastari, sud će, u fazi kontrole, tj. ispitivanja

25 Pogrešno u ovoj odredbi ZKP koristi pojam osumnjičeni. To je protivno interpretativnim odredbama istog Zakonika (uporediti sa odredbama čl. 2. st. 1. tač. 1. i 2. ZKP). U istoj bi trebalo da se koristi pojam okrivljeni.

26 Videti odredbu čl. 226. ZKP-a koja govori o povraćaju u pređašnje stanje.

27 Pojašnjavajući prekluziju kao procesnopravnu sankciju za nepravilne procesne radnje, Grubač navodi da se ista „sastoji u zabrani da se naknadno obavi procesna radnja koju učesnik postupka nije izvršio u određenom (prekluzivnom) roku... Radnje eventualno izvršene po proteku takvog roka nemaju nikakve pravne vrednosti. U nekim slučajevima sankciju prekluzije moguće je izbeći upotrebom molbe za povraćaj u pređašnje stanje“. Grubač, M., 2004, str. 269-270. Kao što smo rekli, za slučaj propuštanja roka za podnošenje privatne tužbe ZKP ne predviđa mogućnost podnošenja navedene molbe.

privatne tužbe, rešenjem istu odbiti (čl. 339. ZKP za redovni postupak; čl. 503. ZKP za skraćeni postupak), odnosno na glavnom pretresu će doneti odbijajuću presudu (čl. 422. st. 1. tač. 3. ZKP-a), jer je reč o okolnostima koje trajno isključuju krivično gonjenje.²⁸

ZKP, ipak, dopušta u jednoj situaciji i prekoračenje navedenog tromesečnog roka. U pitanju je rok za podnošenje *protivtužbe*²⁹ na osnovu čl. 66. ZKP, prema kojem okrivljeni, protiv koga je podneta privatna tužba za krivično delo, može *do završetka glavnog pretresa* i posle protoka pomenutog roka podneti protivtužbu protiv privatnog tužioca *koji je prema njemu istom prilikom učinio krivično delo za koje se goni po privatnoj tužbi*. Prijašnji ZKP je mogućnost protivtužbe vezivao samo za retorziju uvrede. Sadašnji ZKP, pak, tu mogućnost proširuje na sva krivična dela koja se gone *ex privato*, a koja su učinjena istovremeno kada i krivično delo koje je utuženo privatnom tužbom. Ovo rešenje, čini nam se, nema opravdanja. Naime, zamislimo situaciju koja je, uzgred rečeno, poprilično realna, da jedno lice podnese privatnu tužbu protiv drugog zbog lake telesne povrede. Okrivljeni bi imao pravo da do kraja glavnog pretresa po privatnoj tužbi podnese protivtužbu zbog uvrede koju je istom prilikom njemu uputio privatni tužilac (kako obično u praksi biva, svade i tuče su praćene vredanjem i psovanjem). Na ovaj način se okrivljenom omogućava da, usudićemo se da kažemo, manipulise sa krivičnim postupkom, što ne može učiniti u postupku koji se vodi po optužbi javnog tužioca.³⁰ Činjenicu koja bi se, ukoliko se sa postupkom po privatnoj tužbi odmaklo (tj. ukoliko je protekao tromesečni rok), trebala ceniti samo prilikom odmeravanja kazne (okolnost pod

28 U predmetnim članovima se zastarelost izričito navodi kao okolnost koja trajno isključuje krivično gonjenje. Treba uzeti i da nastupanje prekluzije ima isto takvo dejstvo, jer se u pomenutim odredbama operiše sa formulacijom „ili neke druge okolnosti koje trajno isključuju krivično gonjenje“. U tom smislu videti i: Vasiljević, T., Grubač, M., 2010, str. 731.

29 Po svojoj prirodi i sadržini protivtužba je privatna tužba, s timda istu podnosi okrivljeni protiv privatnog tužioca. Podnošenje protivtužbe je uslovljeno postojanjem privatne tužbe. O tome: Đurđić, V., 2014, str. 185-186.

30 Istina, ZKP u odredbi o spajanju krivičnih postupaka navodi da će se jedinstveni postupak po pravilu sprovesti ako je oštećeni istovremeno učinio krivično delo prema okrivljenom (čl. 30. st. 1. tač. 4). Međutim, ako se radi o dva krivična postupka koja se vode po optužbi javnog tužioca (gde su dva lica istovremeno u svojstvu okrivljenog i oštećenog), okrivljenom se ne daje pravo da disponira predmetnim postupcima kao u slučaju kod privatne tužbe i protivtužbe, niti je ta mogućnost zamisliva, jer se gonjenje preduzima od strane javnog tužioca. Situacija je ista i ukoliko se jedan od ovih postupaka vodi po optužbi javnog tužioca, a „kontrapostupak“ po privatnoj tužbi (koju preduzima okrivljeni prema oštećenom iz postupka po „javnoj optužbi“); okrivljeni bi mogao da podnese privatnu tužbu samo u roku od tri meseca od dana saznanja za krivično delo i okrivljenog, jer se ne radi o istovremeno izvršenim krivičnim delima koja se gone po privatnoj tužbi, što je uslov za protivtužbu povodom postupka po privatnoj tužbi.

kojim je delo učinjeno – videti čl. 54. KZ),³¹ ZKP je „transformisao“ u okolnost koja omogućava podnošenje protivtužbe na opisani način. O privatnoj tužbi i protivtužbi sud donosi jednu odluku (čl. 66. st. 2. ZKP).³²

Faktički, do produžetka roka za podnošenje privatne tužbe može doći i u slučaju smrti privatnog tužioca u okviru roka propisanog za podnošenje privatne tužbe, jer se potonji rok, koji isto iznosi tri meseca, računa od trenutka smrti.

2.6. Prava i dužnosti privatnog tužioca

Prema odredbi čl. 64. st. 1. ZKP-a privatni tužilac ima *sledeća prava*: 1) da podnese i zastupa privatnu tužbu; 2) da podnese predlog i dokaze za ostvarivanje imovinskopravnog zahteva i da predloži privremene mere za njegovo obezbeđenje; 3) angažuje punomoćnika iz reda advokata; 4) preduzima druge radnje kada je to određeno ZKP-om (npr. pravo na povraćaj u pređašnje stanje iz čl. 226. ZKP-a). Stavom 2. istog člana je propisano da privatni tužilac ima, pored navedenih prava, i prava koja pripadaju javnom tužiocu, osim onih koja javni tužilac ima kao državni organ.

Privatna tužba se kao vrsta optužbe *podnosi nadležnom sudu* (čl. 65. st. 1. ZKP-a). Imajući u vidu da se u praksi kao privatni tužilac uglavnom javlja pravno neuko lice, ZKP je u st. 3. čl. 65. propisao da će se smatrati da je podneta blagovremena privatna tužba ako je oštećeni, u roku predviđenom za podnošenje privatne tužbe, podneo krivičnu prijavu ili predlog za krivično gonjenje, a u toku postupka se utvrdi da se radi o krivičnom delu za koje se goni *ex privato*. S obzirom da je privatni tužilac jedan od tužilaca koje poznaje ZKP, njemu po prirodi procesne funkcije koju vrši pripada pravo i da podnetu optužbu zastupa. U tom smislu on je ovlašćen da *predlaže dokaze*. Štaviše, to je, prema odredbi čl. 15. ZKP, *njegova dužnost*, jer je u st. 2. tog člana propisano da je teret dokazivanja optužbe na tužiocu, dok je u st. 3. istog predviđeno da sud izvodi dokaze na predlog stranaka. Prema tome, da bi privatni tužilac uspeo u krivičnom postupku, *neophodno je da ukaže na pravno relevantne činjenice i da u tom pravcu pruži odgovarajuće dokaze*. Naravno, privatni tužilac nema dužnost nepristrasnog postupanja, niti dužnost da ispituje činjenice koje idu u

31 Kako ističe Stojanović, pod okriljem okolnosti pod kojima je delo učinjeno razmatra se i doprinos žrtve izvršenju krivičnog dela. Stojanović, Z., 2012, str. 244.

32 Prema odredbi čl. 66. st. 2. ZKP-a sud je u obavezi da povodom privatne tužbe i protivtužbe sprovede jedinstven postupak i donese jednu odluku, tako da ne postoji mogućnost razdvajanja postupka po privatnoj tužbi i protivtužbi. U prethodno navedenoj odredbi čl. 30. st. 1. tač. 4. ZKP-a sud će po pravilu sprovesti jedinstven postupak, što znači da se taj postupak može i razdvojiti na osnovu čl. 31. ZKP.

korist okrivljenog, jer to *nije u skladu sa njegovim pravnim intersom*, a uz to ZKP ove dužnosti ustanovljava samo za javnog tužioca i policiju (čl. 6. st. 4. ZKP-a), kao državne organe koji učestvuju u otkrivanju i gonjenju krivičnih dela koja se gone po službenoj dužnosti.

Već je rečeno da privatni tužilac tokom postupka procesne radnje može preduzimati lično (samostalno) ili preko punomoćnika, te da se kao punomoćnik može angažovati samo advokat. Ako privatni tužilac ima punomoćnika, pismena se dostavljaju samo punomoćniku, a ako ih ima više, samo jednom od njih (čl. 247. st. 3. ZKP). ZKP ne predviđa mogućnost da se privatnom tužiocu od strane suda postavi punomoćnik, kao što to pravo ima oštećeni kao tužilac (čl. 59. ZKP-a), osim u jednom, ne baš logičnom slučaju. Naime, prema odredbi čl. 373. st. 1. ZKP-a veće može do kraja dokaznog postupka udaljiti iz sudnice privatnog tužioca ili njegovog zakonskog zastupnika, koji nakon izricanja kazne nastavi da narušava red, tako što će mu za dalji tok postupka postaviti punomoćnika. Ako veće nije u mogućnosti da odmah postavi punomoćnika bez štete po interese zastupanog, glavni pretres će biti prekinut ili odložen. Nelogičnost ovog rešenja se ogleda u tome što privatni tužilac, ukoliko nema sredstava da snosi troškove svog stručnog zastupanja, ima mogućnost da punomoćnika dobije oficijelnom odlukom suda, ukoliko se u sudnici ponašao neprikladno, što praktično znači da se na takav način on „nagrađuje“ zbog remećenja reda tokom glavnog pretresa.³³

Privatni tužilac (kao i njegov zakonski zastupnik i punomoćnik) ima dužnost da: 1) o svakoj promeni adrese prebivališta ili boravišta obavesti sud pred kojim se vodi krivični postupak (čl. 67. u vezi čl. 55. ZKP); 2) se odaziva na pozive suda, jer u protivnom, ako ne dođe pred sud, niti pošalje punomoćnika, smatraće se da je odustao od optužbe (čl. 355. st. 6. ZKP); 3) pod zakonom predviđenim uslovima nadoknadi troškove krivičnog postupka ukoliko ne uspe u istom (čl. 265. st. 3. ZKP); 4) poštuje procesnu disciplinu i da ne odugovlači krivični postupak (čl. 231, 370, 373. i 374. ZKP).

2.7. Privatna tužba i postupak prema maloletnicima

Zakon o maloletnim učinocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica³⁴ propisuje u čl. 57. st. 1. da se krivični postupak prema maloletniku *za sva krivična dela pokreće samo po zahtevu javnog tužioca za maloletnike*. Prema

33 Škulić, M., Ilić, G., Novi Zakonik o krivičnom postupku Srbije: Kako je propala reforma: Šta da se radi?, Beograd, Udruženje javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca Republike Srbije, 2012, str. 122.

34 Službeni glasnik Republike Srbije, br. 85/2005.

tome, javni tužilac za maloletnike je jedini ovlašćen da goni i učinioce krivičnih dela koja se po KZ-u gone po privatnoj tužbi. Međutim, da bi u ovom slučaju javni tužilac za maloletnike mogao pokrenuti krivični postupak, neophodno je da oštećeni u roku za podnošenje privatne tužbe stavi predlog za pokretanje postupka nadležnom javnom tužiocu za maloletnike (čl. 57. st. 2. Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica).

2.8. Privatna tužba i postupak prema neuračunljivim licima

Javni tužilac je jedini ovlašćen da podnese predlog za izricanje mere bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi, odnosno obaveznog psihijatrijskog lečenja na slobodi prema neuračunljivom učiniocu protivpravnog dela koje je u zakonu određeno kao krivično delo (čl. 522. ZKP). Prema tome, privatni tužilac se ne može javiti u ovom postupku. Ovo ima za posledicu to da javni tužilac može podneti ovaj predlog i prema neuračunljivom učiniocu koji je učinio protivpravno delo koje je u zakonu određeno kao krivično delo, a za koje KZ propisuje da se goni po privatnoj tužbi.³⁵ Postavlja se pitanje kako javni tužilac stupa u krivični postupak u ovom slučaju? Treba uzeti da će sud, ukoliko utvrdi da je okrivljeni neuračunljiv, rešenjem odbaciti privatnu tužbu, jer se postupak vodi bez zahteva ovlašćenog tužioca (čl. 339. st. 2, čl. 416. st. 1. tač. 2, čl. 502. i čl. 507. st. 3. ZKP-a), nakon čega će se javni tužilac obavestiti radi podnošenja predmetnog predloga.

3. Osobnosti redovnog krivičnog postupka po privatnoj tužbi

Kao što je rečeno, redovni postupak po privatnoj tužbi može se, prema važećoj legislativi, voditi samo za dva krivična dela, za najteži oblik teške krađe iz čl. 204. st. 4. KZ i najteži oblik prevare iz čl. 208. st. 4. KZ. S obzirom da ZKP uvodi javno-tužilačku istragu, *redovni postupak po privatnoj tužbi je po svom obimu nepotpun*, tj. bez istrage.

U čl. 331. st. 6. ZKP-a je propisano da se odredbe o optužnici i ispitivanju optužnice primenjuju shodno i na privatnu tužbu, osim ako se ona podnosi za krivično delo za koje se sprovodi skraćeni postupak. Imajući u vidu ovu odredbu, te odredbu čl. 7. st. 1. tač. 2. ZKP, krivični postupak po privatnoj tužbi se pokreće potvrđivanjem privatne tužbe.

³⁵ Brkić, S., Krivično procesno pravo II, Novi Sad, Centar za izdavačku delatnost Pravnog fakulteta u Novom Sadu, 2013, str. 275.

Po svojoj sadržini privatna tužba je saobrazna optužnici. Zato ona mora sadržati sve elemente koje sadrži i optužnica, a koji su propisani u čl. 332. ZKP-a.

Za ispitivanje privatne tužbe nadležno je vanpretresno veće iz čl. 21. st. 4. ZKP-a (čl. 333. st. 1. ZKP-a). Veće će odmah po prijemu privatne tužbe ispitati da li je ona propisno sastavljena, pa ako ustanovi da nije, vratiće je tužiocu da u roku od tri dana ispravi nedostatke. Iz opravdanih razloga, na zahtev tužioca, veće može produžiti ovaj rok. Ako privatni tužilac propusti pomenuti rok, *smatraće se da je odustao od gonjenja i optužba će rešenjem biti odbijena* (čl. 333. st. 2. i 3. ZKP). Reč je o prezumtivnom (pretpostavljenom) odustanku od gonjenja. Međutim, ako je privatni tužilac iz opravdanog razloga propustio rok za ispravljanje nedostataka u privatnoj tužbi, može na osnovu čl. 226. st. 1. tač. 3. ZKP-a podneti molbu za povraćaj u predašnje stanje.

Okrivljeni i njegov branilac imaju pravo da podnesu u propisanom roku odgovor na privatnu tužbu (čl. 336. ZKP). Prilikom ispitivanja privatne tužbe veće može doneti sledeće odluke:

1) *Da donese rešenje o nenadležnosti suda*, ako utvrdi da je za krivično delo koje je predmet optužbe nadležan drugi sud. Po pravnosnažnosti ovog rešenja predmet će se uputiti nadležnom sudu (čl. 337. st. 2. ZKP).

2) *Da naredi da se prikupe određeni dokazi*, kada utvrdi da je to potrebno radi boljeg razjašnjenja stanja stvari da bi se ispitala osnovanost³⁶ privatne tužbe. Privatni tužilac će, u roku od 30 dana od dana saopštenja odluke, prikupiti dokaze, s tim da veće može na njegov zahtev ovaj rok produžiti iz opravdanih razloga (čl. 337. st. 3. i 4. ZKP-a).

3) *Da rešenjem odbije privatnu tužbu*: a) ako delo koje je predmet optužbe nije krivično delo, a nema uslova za primenu mere bezbednosti; b) ako je krivično gonjenje zastarelo, ili je delo obuhvaćeno amnestijom ili pomilovanjem, ili postoje druge okolnosti koje trajno isključuju krivično gonjenje; c) ako je veće prethodno naložilo privatnom tužiocu da prikupi dokaze, onda i ako nema dovoljno dokaza za opravdanu sumnju da je okrivljeni učinio delo koje je predmet optužbe (čl. 339. st. 1. ZKP).

4) *Da rešenjem odbaci privatnu tužbu*, ako ustanovi da nema zahteva ovlašćenog tužioca, potrebnog predloga ili odobrenja za krivično gonjenje, ili da postoje druge okolnosti koje privremeno sprečavaju gonjenje (čl. 339. st. 2. ZKP).

5) *Da rešenjem potvrdi privatnu tužbu*, ukoliko ne donese neku od prethodno navedenih odluka (čl. 341. ZKP).

Privatni tužilac i okrivljeni ne mogu zaključiti sporazum o priznanju krivičnog dela. Međutim, oni se mogu izmiriti u toku krivičnog postupka, što

³⁶ Valjda bi trebalo da stoji „opravdanost“ jer je to materijalni uslov za optuženje.

može rezultirati odustankom privatnog tužioca od optužbe, što je razlog da sud donese odbijajuću presudu (čl. 422. st. 1. tač. 1. ZKP-a). Privatna tužba u redovnom krivičnom postupku se izlaže njenim čitanjem, s tim što predsjednik veća može dozvoliti da umesto toga privatni tužilac usmeno izloži njen sadržaj (čl. 391. ZKP). U ostalom se redovni postupak po privatnoj tužbi ne razlikuje od istog ovog postupka kada se vodi po optužnici javnog ili supsidijarnog tužioca.

4. Osobnosti skraćenog krivičnog postupka po privatnoj tužbi

Skraćeni krivični postupak se po slovu zakona pokreće na osnovu optužnog predloga ili privatne tužbe (čl. 499. st. 1. ZKP). Sadržina ovih optužnih akata je identična i propisana je u čl. 500. ZKP-a. Međutim, privatni tužilac ne može u svojoj optužbi staviti zahtev da se zakaže ročište za izricanje krivične sankcije. Ova mogućnost je vezana samo za optužni predlog javnog tužioca (čl. 500. st. 3. i čl. 512. ZKP).

Ispitivanje privatne tužbe vrši sudija pojedinac (čl. 501. ZKP) koji je funkcionalno nadležan da sprovede skraćeni postupak. Prilikom ispitivanja privatne tužbe on može doneti gotovo identične odluke kao i veće u postupku kontrole iste u redovnom postupku. Tako, ono što je rečeno za *vraćanje privatne tužbe* u redovnom postupku radi otklanjanja njenih nedostataka, važi i za skraćeni postupak (čl. 501. st. 1. i 2. ZKP); na isti način kao i veće postupa i sudija *kada utvrdi da je za suđenje nadležan drugi sud* (čl. 501. st. 4. ZKP); sudija pojedinac ima pravo da, kao i veće, *naredi da se prikupe određeni dokazi*, kada utvrdi da je to potrebno radi boljeg razjašnjenja stanja stvari da bi se ispitala osnovanost privatne tužbe (čl. 501. st. 5-7. ZKP); iz istih razloga kao i veće, postupajući sudija donosi rešenje o odbacivanju (čl. 502. ZKP) i odbijanju privatne tužbe (čl. 503. ZKP-a). Ono po čemu se razlikuje skraćeni od redovnog postupka u vezi sa ispitivanjem optužbe, jeste to što se u skraćenom postupku ne donosi rešenje o potvrđivanju optužnog predloga, odnosno privatne tužbe. Ukoliko sudija nije doneo ni jednu od prethodno navedenih odluka, on treba da naredbom odredi dan, čas i mesto održavanja glavnog pretresa najkasnije u roku od 30 dana, a ako je određen pritvor, u roku od 15 dana, računajući od dana dostavljanja optužnog predloga, odnosno privatne tužbe okrivljenom (čl. 504. st. 1. ZKP).

Međutim, ZKP propisuje u čl. 505. određene osobnosti skraćenog postupka ukoliko se on vodi po privatnoj tužbi, čime se modifikuje pomenuta odredba o određivanju glavnog pretresa. Naime u st. 1. predmetne odredbe je propisano da će sudija, *pre određivanja glavnog pretresa* za krivična dela za koja se goni po privatnoj tužbi, pozvati privatnog tužioca i okrivljenog da određenog dana dođu u sud radi upoznavanja sa mogućnošću upućivanja na

postupak medijacije. Okrivljenom se uz poziv dostavlja i prepis privatne tužbe. Ako se privatni tužilac *ne odazove* na uredno dostavljen poziv za održavanje ovog ročišta, a svoj *izostanak ne opravda*, sudija će *rešenjem odbiti privatnu tužbu* (čl. 505. st. 5. ZKP). Ukoliko se, pak, okrivljeni *ne odazove* na uredan poziv za održavanje ovog ročišta (pretpostavlja se da je opravdao izostanak), ili mu se poziv *nije mogao uručiti* zbog neprijavlivanja sudu promene adrese prebivališta ili boravišta, sudija pojedinac će *odrediti glavni pretres* (čl. 505. st. 6. ZKP), što ima za posledicu pokretanje krivičnog postupka na osnovu čl. 7. st. 1. tač. 4. ZKP-a. Ali, ukoliko privatni tužilac iz opravdanog razloga nije mogao da blagovremeno obavesti sud o promeni adrese prebivališta ili boravišta, odnosno da dođe na predmetno ročište, isti ima pravo da podnese molbu za povraćaj u predašnje stanje (čl. 226. st. 1. tač. 2. ZKP).

U vezi sa medijacijom moguće je razlikovati nekoliko situacija:

1) Ako u postupku medijacije dođe *do izmirenja* privatnog tužioca i okrivljenog *i namirenja imovinskopravnog zahteva*, privatna tužba se smatra povučenom i sudija donosi rešenje o odbijanju privatne tužbe (čl. 505. st. 2. ZKP-a). Primetno je da odredbe novog Zakona o posredovanju u rešavanju sporova,³⁷ koji je stupio na snagu 01.01.2015. godine (čl. 51. istog), nisu na liniji navedene odredbe ZKP. Naime, čl. 3. st. 4. Zakona o posredovanju u rešavanju sporova vezuje *postupak posredovanja u krivičnim stvarima samo za imovinskopravni zahtev i zahtev za naknadu štete*. Prema tome, ne stavlja se akcenat na izmirenje stranaka, a uz to i navedena odredba je neprecizno formulisana, jer se prenebreglo činjenici da je naknada štete vrsta imovinskopravnog zahteva (čl. 252. st. 2. ZKP). Prijašnji Zakon o posredovanju-medijaciji³⁸ je sadržavao precizniju odredbu o ovom načinu rešavanja spornih odnosa, jer je u čl. 1. propisivao da se tim Zakonom, između ostalog, određuju pravila postupka posredovanja – medijacije i u krivičnim stvarima „u kojima strane mogu slobodno da raspolažu“. No, bez obzira na postojeću formulaciju novog Zakona o posredovanju u rešavanju sporova, smatramo da nema prepreka da u ovom postupku dođe do izmirenja privatnog tužioca i okrivljenog, imajući u vidu karakter privatne tužbe, pre svega to da ova tužba počiva na načelu dispozicije. Štaviše, zamislivo je da do izmirenja stranaka može doći i mimo postupka posredovanja, u kom slučaju bi privatni tužilac mogao običnom, neopozivom izjavom odustati od svog optužnog akta (čl. 67. u vezi čl. 61. st. 1. ZKP). S obzirom da je postupak medijacije započet po „uputi“ suda, posrednik je dužan da obavesti sud da je posredovanje okončano zaključenjem sporazuma

37 Službeni glasnik Republike Srbije, br. 55/2014.

38 Službeni glasnik Republike Srbije, br. 18/2005.

o rešavanju spora posredovanjem (čl. 24. st. 2. Zakona o posredovanju u rešavanju sporova), nakon čega će sudija postupiti na opisan način.

2) Ukoliko je postupak medijacije neuspešno okončan, sudija će po prijemu obaveštenja o tome odrediti glavni pretres (čl. 505. st. 2. ZKP). Trenutkom određivanja glavnog pretresa krivični postupak se smatra pokrenutim (čl. 7. st. 1. tač. 4. ZKP).

3) Moguće je, međutim, da privatni tužilac i okrivljeni, na ročištu na kome treba da se upoznaju sa mogućnošću medijacije, ne prihvate ovaj predlog. Tada se ovo ročište „transformiše“ u svojevrsno *pripremno ročište*, jer je sudija dužan da od privatnog tužioca i okrivljenog uzme izjave i da ih pozove da stave svoje predloge u pogledu pribavljanja dokaza, pri čemu stranke moraju označiti koje bi se činjenice imale dokazati i kojim od predloženih dokaza (čl. 505. st. 3. ZKP-a). Štaviše, ako sudija smatra da *nije potrebno pribavljanje dokaza*, a ne postoje neki drugi razlozi za posebno zakazivanje glavnog pretresa, može odmah *doneti rešenje da se glavni pretres održi* i po završetku glavnog pretresa doneti odluku o privatnoj tužbi. Na ovo će se posebno upozoriti privatni tužilac i okrivljeni prilikom dostavljanja poziva (čl. 505. st. 4. ZKP). Treba uzeti da se, u slučaju da na ovom ročištu stranke ne prihvate postupak medijacije, krivični postupak pokreće održavanjem ovog ročišta, bez obzira o kojoj će se od dve pomenute mogućnosti raditi.

U skraćenom postupku glavni pretres započinje objavljivanjem glavne sadržine privatne tužbe. U ostalom, nema razlike u strukturi skraćenog postupka ukoliko se on vodi po privatnoj tužbi, u odnosu kada se isti vodi po optužnom predlogu.

5. Zaključak

Postojanje privatne tužbe kao posebnog oblika optužbe nije upitno, jer neka ponašanja nisu podobna da budu predmet gonjenja od strane javnog tužioca, ali je za ista potrebno obezbediti i krivičnopravnu zaštitu. Pri tome, ovaj oblik optužbe ima utemeljenje kako u našoj pravnoj tradiciji, tako i u uporednom zakonodavstvu.

Međutim, smatramo da bi u našem krivičnoprocesnom zakonodavstvu u vezi sa privatnom tužbom i postupkom po njoj, bilo potrebno preduzeti sledeće korake: 1) preispitati kaznene raspone kod krivičnih dela koja se gone na ovaj način; 2) isključiti mogućnost vođenja redovnog krivičnog postupka po privatnoj tužbi; 3) postupak po privatnoj tužbi urediti ili kao samostalnu procesnu formu, ili kao oblik skraćenog krivičnog postupka; 4) uskladiti Zakon o posredovanju u rešavanju sporova sa ZKP-om, kako terminološki

(imovinskopravni zahtev – naknada štete), tako i povodom predmeta medijacije (Zakon o posredovanju u rešavanju sporova uopšte ne govori o izmirenju stranaka); 5) otkloniti druge nedostatke koji se odnose na privatnu tužbu i postupak po istoj, a na koje smo ukazali u radu.

Usvajanjem navedenih sugestija stvorio bi se adekvatan i kriminalno-politički prihvatljiv pravni okvir za procesuiranje krivičnih dela koja se gone po privatnoj tužbi. Uz navedeno, smatramo da bi sud trebao da nastoji, uvek kada je to moguće, da dođe do izmirenja stranaka u jednom ovakvom postupku, pa čak i kada prethodno sprovedeni postupak medijacije nije uspeo, čime se na pravi način afirmišu ideje restorativnog pravosuđa.

*

*

*

*Emir Ćorović, PhD assistant professor
Department of Legal Sciences
State University of Novi Pazar*

PROCEDURE OF PRIVATE LAWSUIT ACCORDING TO CRIMINAL PROCEDURE CODE OF SERBIA FROM 2011

Formally and legally viewed, procedure of private lawsuit does not represent a special kind of criminal procedure according to Serbian Criminal Procedure Code (CPC). That is, a private lawsuit represents the kind of a charge (article 2 item 10 of CPC) which is performed by a private prosecutor for crimes processed ex privato (article 5 item 1 of CPC). A private prosecutor can appear as an authorized prosecutor in a both regular and a summary criminal procedure, given that the latter crime-procedural form will be significantly more prevalent in practice, due to the reason that the CPC foresees a summary procedure for crimes which result in a fine or imprisonment of up to eight years (article 495 par. 1), and most of crimes processed by a private lawsuit fall under above mentioned „sanction frame“. In other words, a private prosecutor will very seldom be seen in a regular criminal procedure.

However, a private lawsuit as a form of charge partly modifies both regular and summary criminal procedure. Having in mind that the CPC has foreseen a prosecuting investigation, a private prosecutor cannot appear in that stage of a regular criminal procedure. Therefore we can generally ask if it is justifiable, regarding the existing conception of regular criminal procedure that a private prosecutor still acts as an authorized prosecutor in that type of procedure.

The specificness of a summary criminal procedure in a private lawsuit, compared to the same procedure when performed by charge proposal of a public attorney or a subsidiary one, is manifested in that the CPC prescribes a possibility that the parties (a private prosecutor and a defendant) be directed to a mediation procedure, which should result in withdrawal of a private lawsuit (article 505, par. 1 and 2).

That possibility is justified since a private lawsuit is based on principle of dispositiveness (non-officiality) combined with the fact that we are speaking about crimes against private interest. However, the new Law on Mediation in Disputes, in power as of January 01, 2015, in article 3 par. 4, binds mediation in criminal matters only for property requests and reparation requests (although reparation is a kind of property request).

Having in mind the above mentioned, in this paper we will reflect on „private lawsuit procedure“, that is on the influence of a private prosecutor and a private lawsuit on contours of a regular and a summary procedure, therefore we will certain proposals de lege ferenda.

Keywords: *a private lawsuit, a private prosecutor, criminal procedure.*